

nl. f 1 265 mln, was belegd in bedrijven die geheel of gedeeltelijk staats eigendom waren en van die f 1 265 mln was bijna f 750 mln belegd in de Staatsspoorwegen.¹

Telt men bij die bijna f 750 mln de bedragen op, uitgegeven voor de vaarwaterverbetering en de havenaanleg, dan blijkt dat meer dan de helft van de gouvernementenbeleggingen gezien mag worden als de overheidsbijdrage tot het doen ontstaan van een modern verkeerswezen.

Modern verkeerswezen

De Oost-Indische Compagnie had aan de verbetering van het verkeerswezen niet veel aandacht behoeven te besteden: haar schepen maakten gebruik van bestaande havens (die van Batavia kreeg nieuwe havenhoofden) en wel waren de wegen op Java hoogst primitief maar de eerder door ons vermelde buffeltransporten uit de Preanger konden er zich over voortbewegen. Daendels' Postweg was het eerste grote werk dat op verkeersgebied door het Nederlands bestuur op Java werd ondernomen. Later in de negentiende eeuw maakten de gouvernementencultures het wenselijk dat op Java talrijke nieuwe wegen werden aangelegd en nieuwe bruggen gebouwd – na 1870 had de uitbreiding van de cultures hetzelfde effect in die delen van de Buitengewesten waar veel kapitaal werd geïnvesteerd. Er werden ook spoorwegen aangelegd, vaarwaters verbeterd, nieuwe havens gemaakt en moderne schepen in de vaart gebracht en in 1928 kwamen de eerste luchtverbindingen tot stand.

Laat ons beginnen met de voor Indië zo belangrijke verbindingen te water, die van het begin van de twintigste eeuw af werden bevorderd doordat de bebakening en de kustverlichting werden verbeterd, bij de drukste havens baggerwerken werden uitgevoerd en nieuwe haveninstallaties werden gebouwd. De veruit grootste onderneming op het gebied van het zeetransport in de archipel was de Koninklijke Paketvaart Maatschappij, de KPM: een bedrijf, in 1888 opgericht, dat twee jaar later bij vrije inschrijving een gouvernementcontract verwierf en niet alleen moderne schepen in de vaart bracht (per 1 april '40 voeren in Indische wateren 135 KPM-schepen met een gezamenlijke inhoud van 326 000

¹ De overige posten waren: bevoeiingswerken f 89 mln, havens en vaarwaters f 93 mln, gebouwen f 23 mln, afkoop particuliere landerijen f 92 mln (daarop komen wij nog terug) en diversen f 38 mln.